

TOKAT'TA SÜS BİTKİLERİ

Aysun ÇELİK*

GİRİŞ

Süs bitkisi; iç ve dış mekânlarda kullanılan otsu ve odunsu bitkilerin genel adıdır. Başka bir tanımla süs bitkileri; estetik, fonksiyonel ve ekonomik amaçlarla yetiştirilen dekoratif bitkiler olarak tanımlanabildiği gibi, gonca, çiçek, meyve, yaprak, dal veya formları ile görsel etkinlik sergileyen veya bu özellikleri ile ön plana çıkan bitkiler olarak da tanımlanabilmektedir (Gezer ve ark., 2022). Özellikle kentsel alanlarda insanlar ile doğa arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde kullanılan süs bitkilerinin estetik ve fonksiyonel birçok özellikleri vardır. Estetik açıdan, süs bitkileri peyzaj tasarımında kullanılarak çevreyi güzelleştirir ve görsel çekicilik sağlarlar. Bahçeler, parklar, caddeler ve yeşil alanlar gibi kentsel bölgelerde bitki düzenlemeleri yaparak, insanların doğayla daha yakın bir temas kurmalarını ve doğal güzelliklerin tadını çıkarmalarını desteklerler. Fonksiyonel açıdan ise; hava kirliliğini azaltma, gürültüyü kesme, rüzgâr perdesi, erozyonu önleme, mahremiyeti sağlama, gölge sağlama, sıcaklık düzenleme gibi işlevleri yerine getirirler. Aynı zamanda çevre koşullarını iyileştirme potansiyeline sahiptirler (Cengiz, 2024).

Süs bitkileri dünyada; kesme çiçekler, dış mekân ve iç mekân (saksılı) bitkiler olmak üzere 3 gruba ayrılırken, ülkemizde kullanım amaçlarına göre süs bitkileri; kesme çiçekler, dış mekân süs bitkileri, iç mekân süs bitkileri ve doğal çiçek soğanları olmak üzere 4 grupta toplanmaktadır (Gezer ve ark., 2022).

Dış Mekân Süs Bitkileri: Dış mekânda peyzaj uygulamalarında kullanılmak üzere üretilip pazarlanan tür ve çeşitleri içermekte, süs ağaç ve ağaççıkları, mevsimlik tek ve çok yıllık çiçekler, yer örtücü olarak kullanılan diğer türler süs çimleri bu sınıf içinde değerlendirilmektedir (Ünsal, 2022).

* Prof. Dr. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Tokat, Türkiye, Orcid ID: 0000 0001 5289 2176

İç Mekân Süs Bitkileri: Gelişmeleri için gerekli olan ekolojik koşulları kapalı mekânlarda (ev, ofis, alışveriş merkezi, okul vb.) bulabilen, dekoratif kap-lar içerisinde yetiştirilen, yaprak, çiçek ve genel şekilleri ile estetik değer taşıyan bitkilerdir.

Kesme çiçek: Kesme çiçek kavramı genellikle buket, sepet, çelenk ve aranjmanlarda kullanılan, çiçek, gonca, dal ve yaprakların taze, kurutulmuş, bo-yanmış veya ağartılmış olarak kullanıma sunulmuş durumlarını ifade etmekte-dir (Onay, 2008).

Soğanlı ve Yumru bitkiler (Geofitler): Toprak üstü aksamaları olan yaprak, çiçek ve gövdesi ile yaşamsal faaliyetlerini tamamladıktan sonra canlı-lığını toprak altındaki soğan, yumru, korm veya rizom ile devam ettiren bitki-lerdir. Çiçek soğanları; doğada kendiliğinden yayılış gösteren soğanlı süs bitki-leri ve kültüre alınarak kullanılan soğanlı süs bitkilerini içermektedir. Çiçek so-ğanları ülkemizde genel olarak doğal çiçek soğanları olarak bilinmesine karşın, dünyada çiçek soğanları doğal ve kültür çiçek soğanları olmak üzere 2 gruba ayrılmaktadır. Doğal çiçek soğanları, doğada bulunan bazı bitki türlerinin yumru, rizom, pençe ve soğanlarını ifade etmektedir. Kültür çiçek soğanları ise, herhangi bir ıslah yöntemiyle ıslah edilmiş ve doğal türlerinden farklılaştırılmış olan yumru, rizom, pençe ve soğanları ifade etmektedir (Baykan Sarıoğlu, 2021).

Süs bitkileri üretimi ülkemiz içinde uzun bir geçmişe sahiptir. Geçmişte süs bitkilerinin tıbbi amaçlı kullanımı yaygın iken, Osmanlı döneminde saray, bahçe ve mimari süslemelerde önem kazanmıştır. Bunun da en büyük ispatı "Lale Devri"dir. Bu dönemde saray, bahçe ve kasırlar lale çiçekleri ile süslen-mekteydi. Bu dönem sonrası sümbül, gül, karanfil ve nergis gibi çiçeklerin ye-tiştiriciliği artmıştır. Yine süs bitkilerine verilen önem Kanuni Sultan Süleyman döneminde görülmektedir. Kanuni Sultan Süleyman döneminde çiçeklerin tes-cil edildiği Encümen-i Danış-ı Şükuf adlı kurumun varlığı, Sultan II. Abdülhamit döneminde ise başta gül olmak üzere birçok süs bitkisinin yetiştirilmesi için Hüdavendigâr Ziraat Mektebi Çiftliğinin kurulmuş olması, Osmanlı Devleti'nde her dönem süs bitkilerine önem verildiğinin göstergesidir (Coşkun, 2021).

Süs bitkileri sektörü, bitkisel üretim içinde önemli bir yere sahip olan ve ekonomiye büyük katma değer sağlayan etkili bir sektör olarak kabul edilmek-tedir. Ekolojik özelliklere bağlı olarak, iklim ve toprak özellikleri bakımından süs bitkileri yetiştiriciliğine uygun olan alanlarda hem istihdam hem de ticaret açısından önemli bir gelir kaynağıdır. Açık mekânlarda yetiştirilmesi ile birlikte, seralarda da mevsimsel etkilerden uzak üretimi mümkündür (Yıldızoğulları,

2020). Özellikle süs bitkileri sektörü, her geçen yıl artan kapasitesi ve ürettiği katma değer ile başta Avrupa ülkeleri olmak üzere ülke ekonomilerine ciddi katkı sağlayan sektörlerden biri haline gelmiştir (Aksu, 2020).

Bu çalışma, Tokat ilinde süs bitkileri potansiyelinin belirlenmesi, il tarımı içerisinde süs bitkilerinin yerinin değerlendirilmesi ve ilde süs bitkileri yetiştiriciliğini geliştirmeye yönelik çözüm önerilerinin oluşturulması amacıyla yapılmıştır.

1. SÜS BİTKİLERİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Süs Bitkilerinin Önemi

Süs bitkileri yetiştiriciliği, tarımın ve bitkisel üretimin ana kollarından birisidir. Ancak, diğer bitkisel üretim kollarının hepsi insanların beslenme ve gıda gereksinimlerini karşılamaya yönelik ürün elde eden tarımsal faaliyet iken, süs bitkileri insanların beslenme ve gıda gereksinimi yerine görsel ve ruhsal ihtiyaçlarını gideren, yatıştırıcı dinlendirici etkileri ile pozitif duygular yaşamasını sağlayan ürünler elde edilen bir tarımsal faaliyet alanıdır. Bu yönü ile de günümüz yoğun ve stresli şartlarından bunalmış olan insanların rahatlamasına olanak sağladığı için diğer bitkisel üretim kolları ile yarışan bir sektör konumuna gelmiştir.

Doğasından kopan her canlı gibi insanlar kendilerini ait hissettikleri sosyal / fiziksel çevrelerinden (köy, kasaba, şehir, dağlık alan, ova, kıyı alanları vb. gibi) uzak kaldıklarında mutsuz, umutsuz, neşesiz olmaktadır. İnsanların alışık oldukları çevreden uzun süre ayrı kalmaları yoğun özlem duygusu yaratmakta, psikolojik bir rahatsızlık yaşatmaktadır (Çelik Çanga, 2021). Günümüz kentleri de tüm bu doğal şartlardan uzaktır. Çünkü kentlerde artan nüfusun yaşama, barınma, çalışma gibi ihtiyaçlarını karşılamak için yeni yapılara gereksinim duyulmakta, bunun için gerekli alanlar da süs bitkilerinin ana kullanım alanı olan açık ve yeşil alanların azaltılması ile elde edilmektedir. Bunun sonucunda da kentlerdeki yeşil alanlar dolayısı ile bitkiler yerini yapılara bırakmaktadır. Bu gelişmelerin sonucunda günümüz kentlerinin büyük çoğunluğu insanlar için doğal olmayan ortamlar niteliğine bürünmüşlerdir. Oysaki, Larson ve Kreitzer (2004) de belirttiği gibi bitkisel dokunun egemen olduğu alanlar insanlarda psikolojik olarak iyi olma halini desteklemektedir. Ulrich (1999)'e göre endişe verici, karamsar vb. olumsuz düşünceleri azaltan ya da engelleyen pozitif dağıtıcıların başında doğal alanlar ile süs bitkilerini barındıran açık ve yeşil alanlar gelmektedir. Bu nedenle, insanların kentlerde sağlıklı yaşamaları için, doğal yaşam ortamlarına benzer alanlara mutlaka gereksinimi vardır (Ulrich ve

Parsons, 1992). İçerisindeki çeşitli etkinlikler (bahçe bakımı, tohum ekimi, çelik dikimi vb.) içeren “terapi bahçeleri”, iyileştirme bahçeleri” gibi tematik bahçeler, yaşlı / engelli kullanıcılar için, kendilerini daha iyi hissetme, sosyalleşme, psikolojik ve fiziksel yönden sağlık kazanma olanağı sağlamaktadır.

Süs bitkileri insan hayatının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Öyle ki, bu bitkiler, evler, okullar, iş yerleri, alışveriş merkezler, sağlık tesisleri, her türlü açık alanlar gibi insanların tüm gününü kapsayacak şekilde hayatının içinde olan, dış dünyanın günlük stresinden insanların uzaklaşmalarına olanak sağlayan bitkilerdir.

Gerek iç gerekse dış mekânlarda kullanılan süs bitkilerinin insan yaşamı ve çevre açısından çok yönlü önemi bulunmaktadır. Bunlar:

Estetik Yönden Önemi: Görsel değer, çekicilik değeri kazandırmakta, kültürel veya sembolik anlamları olan bitkiler ile mekânların kültürel değerini duygusal değerini artırmaktadır.

Çevresel Önemi: Biyoçeşitliliğe katkıda bulunmak, erozyonu kontrol etmek, hava kalitesini artırmaktadır.

Ekonomik Önemi: Süs bitkilerinin yetiştirilmesi ve satışı, iş ve ekonomik fırsatlar sağlayarak bahçecilik endüstrisine önemli ölçüde katkıda bulunmakta, iyi tasarlanmış bahçeler ve parklar turistleri çekerek yerel ekonomiyi canlandırmakta, süs bitkilerinin kullanıldığı park ve bahçe yakınlarındaki yapı ve araziler ekonomik değer kazanmaktadır. Süs bitkileri bir bahçeyi aydınlatarak, bir evin veya binanın tarzını tamamlayabilmekte, değerini artırmaktadır,

Psikolojik ve Sağlık Açısından Önemi: İnsanları doğaya yakınlaştırdığı için stresi azaltmak, pozitif duygular yaşatmak bakımından faydaları vardır. Ayrıca terapötik (tedavi edici) etkileri vardır.

Ekosistem Hizmetleri Açısından Önemi: Birçok süs bitkisi polinatörleri çekerek yerel ekosistemleri ve tarımsal verimliliği destekler. Bitkiler, gölge ve buharlaşma yoluyla kentsel alanlarda sıcaklık düzenlenmesine (İklim Düzenlemesi) katkıda bulunur.

Eğitim Fırsatları Açısından Önemi: Süs bitkileri, botanik, ekoloji ve bahçecilikte eğitim için araç görevi üstlenerek, insanların ve özellikle çocukların bitki tanıma, doğa tanıma ve çevre duyarlılığı hakkında bilgi edinmesine yardımcı olabilmektedir.

Sosyal Açısından Önemi: Süs bitkilerinin kullanım alanları olan kentsel açık ve yeşil alanları, her kullanıcı profilindeki insan gruplarını bir araya getirmekte, iletişim kurmalarına, aynı ortamı kullanmalarına olanak sağlamaktadır.

1.2. İç ve Dış Mekân Süs Bitkilerinin İşlevleri

Süs bitkilerinin, kullanım alanlarına kazandırdığı çok yönlü işlevleri bulunmaktadır. Bunlar;

● Süs bitkileri, arılar ve kelebekler gibi polinatörler de dahil olmak üzere çeşitli türler için yaşam alanları sağlayarak biyoçeşitliliğe katkıda bulunur, kullanıldıkları yerlerde biyoçeşitliliğin artmasını/korunmasını sağlarlar.

● Dış mekânlarda kullanılan süs bitkileri kökleri ile toprağı tutarak, erozyonu önlerler.

● Enerji, hava, su ve toprak kalitesinin korunmasına yardımcı olurlar.

● Dış mekânlarda kullanılan süs bitkileri hava hareketleri üzerindeki etkileri ile kirli havayı dağıtarak, kirleticileri emerek, toz gibi katı kirleticileri tutarak ve oksijen salarak hava kalitesini iyileştirip kirliliğin önlenmesine katkı sağlarlar,

● İç mekânlarda kullanıldığında havayı temizlemeye ve hoş bir atmosfer yaratmaya yardımcı olurlar,

● Dış mekânlarda kullanıldıkları yerlere mikroklimatik değer katarlar,

● Süs bitkileri kullanıldıkları alanlara, göze hoş gelen sanatsal bir görünüm yaratmakta, görsel değerini artırmakta ve çekici peyzajlar haline getirmektedir,

● İç ve dış mekânlarda, kullanıldıkları yerlere estetik değer katarlar,

● Dış mekân süs bitkileri yapıların sert ve soğuk görüntüsünü yumuşatmaktadır,

● Dış mekân süs bitkilerinin düşen yaprakları iyi bir malç ve kompost oluşturmaktadır.

● Özel mülkiyet alanlarında sınır belirleme, mahremiyeti sağlama işlevleri vardır

● Dış mekânlarda kullanıldıkları yerler, rekreasyonel faaliyetlere olanak sağlarlar,

● Dış mekânlarda rüzgâr perdeleme, gürültüyü önleme, kötü görüntüyü kamufle etme işlevleri vardır,

● İç-dış mekân süs bitkileri insanlarda stresi azaltmaya, doğa ile bağını kurmaya, çevresinden zevk almaya yardımcı olabilmektedir,

● Çocuk, yaşlı ve engelli kullanıcılar için ilgi çekici mekânlar oluşturma işlevleri vardır,

● Yol peyzajında kullanılan süs bitkileri, far ışıklarından koruma, trafiğı yönlendirme, sürücülerin stresini azaltma, güvenli ve keyifli sürüş olanağı sağlama işlevleri vardır,

• Yol kenarlarına dikilen süs bitkileri ve ağaçlar kaza gibi kötü durumları önlemek için bir bariyer görevi üstlenmektedir,

• Süs ağaçları, sıcak günlerde yayalara gölge sağlayarak araç kullanımını azaltmaktadır,

• Yenebilen süs bitkileri, gıda olarak da kullanım işlevine sahiptir,

• Herdem yeşil süs bitkileri kış aylarında ve karlı günlerde mekânı aydınlatma işlevi üstlenmektedir,

• Güzel kokuları ile kullanıldıkları ortama çekicilik kazandırır,

Her bir süs bitkisi genellikle bu işlevlerden bir veya daha fazlasını yerine getirirler.

1.3. Bir Bitkinin Süs Bitkisi Olarak Değerlendirilebilmesi İçin Sahip Olması Gereken Özellikler

Bir bitkinin süs bitkisi olarak kullanılabilmesi için estetik özellikleri (renk, şekil, ölçü, doku, koku) bakımından ilgi çekici özelliklere sahip olması ve aynı zamanda da kendilerinden beklenen işlevleri yerine getirebilmesi gerekmektedir. Morfolojik Özellikleri bakımından bitkilerin özel, dikkat çekici özelliklere sahip olması gerekir. Bitkilerin morfolojik özellikleri; bitkilerin fiziksel formunu ve dış yapısını ifade eden ve görsel olarak tanımlanmasını sağlayan özelliklerdir. Bu özellikler bitki tasarımında çok önemli olan; gövde, yaprak, çiçek, meyve ve tohum gibi bitki organlarının şekil, doku, boyut, renk ve koku özellikleridir. Ayrıca bitkinin genel formu da bu anlamda önemli bir özelliktir. Tüm bu özellikler bitkilerin estetik değerini belirler ve bitkisel tasarımda kullanımını etkiler (Balel ve Çelik Çanga, 2023).

Bitkiler renklerini hücrelerindeki pigmentlerin güneş ışığıyla etkileşimi sonucu alırlar. Renklerin insanlar üzerinde farklı psikolojik etkileri vardır. Süs bitkileri tasarımda kullanılırken tasarım konseptine uygun olarak renk tercihi belirlenmelidir.

Bitkilerin şekli dış görünüşleri olarak tanımlanmaktadır. Bitki şekli, bitki tasarımında kullanıcı davranışı üzerinde etkilidir.

Ölçü özelliği ise, bitkinin yatay ve düşey doğrultuda kazandığı hacim olup, bitkinin önemli estetik özelliklerinden biri olan büyüklüğünü oluşturur.

Bir bitkinin dokusu, yapraklarının şekli, büyüklüğü ve rengi, yaprak yüzeylerinin yapısı ve dallanmalarının tüm özelliklerini ifade eder. Bitkinin dokusu, kullanıldığı mekânın büyüklüğünü, bitkinin dört mevsimdeki etkisini ve kullanıcının psikolojisini etkiler. Bitki dokusunun algılanmasına ve kullanıcıdan uzaklığa bağlıdır. Kullanıcılar bitki dokusunu ancak bitkiye yakın olduklarında algılayabilirler.

Bitkilerdeki hoş kokulu maddeler kolayca buharlaşabilen kimyasal bileşiklerdir. Bitkiler bu maddeleri çoğunlukla polen taşıyan canlıları çekmek için salgırlar. Hoş kokulu bitkiler olduğu gibi kötü kokan veya koku açısından etkisiz olan bitkiler de vardır (Balel, ve Çelik Çanga, 2023). Bu bilgiler çerçevesinde; bir bitkinin süs bitkisi olarak değerlendirilebilmesi için sahip olması gereken özellikler aşağıda sıralanmıştır;

- Genetik çeşitlilik: Türler içindeki genetik değişkenlik, süs bitkisi olarak kullanılan ağaçlarda ve bitkilerde bulunması istenen bir özelliktir. Birçok ağacın bir veya daha fazla farklı çeşidi vardır.

- Genel bitki şekli bakımından çeşitlilik, özgünlük, doğallık göstermesi istenir.

- Yaprak, çiçek, tohum, meyve özellikleri (şekil-renk-doku-ölçü-koku özellikleri) bakımından çeşitlilik, özgünlük, doğallık göstermesi istenir.

- Büyüme hızı bakımında yerine göre hem hızlı hem de yavaş büyüyen bitkiler istenebilmektedir.

- Çok çeşitli iklim ve toprak koşullarında büyüme ve hayatta kalma yeteneğine sahip olmaları istenir.

- Çiçekli dönemleri geçtikten sonra bile diğer organları bakımından (yaprak, meyve, tohum) diğer estetik özellikleri ile (doku, koku, mevsimsel renklenme vb) etkili olan türler olması istenir.

- Zorlu koşullara (kuraklık, hava kirliliği, sık bakım, don, rüzgâr vb.) dayanıklı türler olması istenir.

- Zehirli, alerjik, istilacı, zararlı böcekler için çekici olan, kötü kokan bitkilerin süs bitkisi olarak kullanılmaması gerekir.

- Meyvesi, yaprağı gibi organları yenilebilen bitkilerin kamusal alanlarda kullanılmaması, bunun yerine bu grup bitkilerin özel mülkiyet alanlarında kullanılması gerekir.

1.4. Süs Bitkilerinin Kullanım Alanları

İç ve dış mekân tasarımlarında süs bitkilerinin kullanılması esnasında aşağıdaki ilkeler dikkate alınmalıdır:

- Mekânın özellikleri
- Kullanıcı özellikleri
- Bitkinin istekleri
- İşverenin istekleri ve öncelikleri

●Tasarımcının stili

Mekân özellikleri içerisinde; Mekânın işlevi (konut, dinlenme, rekreasyon vb.), kullanım süresi ve yoğunluğu, mekânın fiziksel özelliği (dar, geniş, büyük vb.), ekolojik koşullar (güneşlenme, ısıtma vb.) dikkate alınmalıdır. Kullanıcı özellikleri bakımından; kullanıcı tipi, kullanıcı yoğunluğu, kullanıcı zevki, kullanıcı yaşam biçimi, kullanıcının mekândan beklentileri, ekonomik koşullar değerlendirilmelidir. Bitkiye ilişkin olarak da; bitkinin ekolojik istekleri (nem, ışık, su) dikkate alınmalıdır. Tasarım süreci içerisinde işverenin beklentileri, ekonomik koşulları tasarımın amacını ve tipini belirlemektedir. Tasarımın genel yapısını belirleyen bir diğer etmen de tasarımcının stili ve tecrübesidir. Mekânda tasarımcı tarafından verilmek istenen etkiye bağlı olarak, tür ve malzeme seçimi yapılmalıdır. Tasarımcının zevki, doğru yerde doğru bitki seçimi (sıcaklık, nem, ışık gibi koşullara göre uygun bitki), ekonomik koşullara uygunluk, mekânın işlevine göre bitki seçimi (oturma, dinlenme, bekleme vb.), amaca uygun bitki seçimi (odak noktası vb.), uygun kap-saksı kullanımı (renk, büyüklük, malzeme), bitkinin yetiştirme koşullarının, fiziksel özelliklerinin iyi tanınması önemlidir.

Bu çerçevede, süs bitkilerinin kullanım alanları aşağıda sıralanmıştır;

- İç mekân tasarımlarında kullanılırlar.
- Dış mekânlarda, park ve rekreasyon alanlarında, kamusal ve özel mülkiyete ait açık ve yeşil alanların tasarımında kullanılırlar.
- Çit bitkisi olarak kullanılırlar.
- Yerörtücü olarak kullanılırlar.
- Sarılıcı ve tırmanıcı bitkiler dikey bahçe tasarımlarında kullanılırlar.
- Su içi ve su kıyası alanlarda kullanılırlar.
- Kesme çiçek olarak kullanılırlar (buket, sepet, çelenk vb kullanımları).
- Çiçek parterlerinde tek ve çok yıllık otsu bitkiler olarak kullanılırlar.
- Perdeleme bitkisi (gürültü, toz, kar, rüzgâr) olarak kullanılırlar.
- Gölgeleme bitkisi ve örtü elemanı olarak kullanılırlar.
- Tıbbi ve aromatik bitki olarak kullanılırlar.
- Düğünler ve yıldönümleri gibi özel günlerde dekorasyon amaçlı kullanılırlar.
- Kurutularak çiçek tanzimlerinin yapılmasında kullanılırlar.

2. TOKAT HAKKINDA BİLGİLER

2.1. Doğal Özellikleri

Tokat ili, Türkiye'nin Karadeniz Bölgesinde yer alan illerinden biridir. Kuzeyde Samsun, kuzeydoğuda Ordu, doğu ve güneyde Sivas, güneybatıda Yozgat ve batıda Amasya illeriyle komşudur. Yüzölçümü 10.072 km², rakımı 623 m'dir. Tokat İli, Karadeniz iklimi ile İç Anadolu'nun step iklimi arasında bir geçiş iklimi özelliği taşımaktadır. Genel olarak yaz mevsimi alçak alanlarda sıcak-kurak, yüksek yerlerde serin yer yer yağışlı, kış mevsimi soğuk ve kar yağışlıdır. Tokat merkezinde yıllık ortalama sıcaklık 12,8 °C, yıllık ortalama yağış miktarı 444,4 mm'dir (URL-4; Ünsal ve ark., 2024). İl topraklarının 59 508 ha'ı alüvyal topraklar olup, ilde taban arazilerinin çoğunluğunda tarım yapılmaktadır. Tokat ili topraklarının %39'ı orman ve fundalıklarla %38'i ekili - dikili alanlarla, %12'si çayır ve meralarla kaplıdır. %1,9'u ise tarıma elverişsiz alanlardan oluşur. Tokat Türkiye'nin sayılı orman bölgelerinden biridir (URL-2). İl topraklarını Kelkit Irmağı ile Yeşilirmak sulamaktadır. İl sınırlarından kaynaklanan tüm akarsular Karadeniz'e ulaşır. İl sınırları içerisindeki başlıca göller Göllüköy Gölü ve Zinav Gölü (Çukurgöl), Almus, Ataköy, Belpınar ve Boztepe Baraj gölleridir. Hasan Uğurlu Baraj Gölünün bir bölümü de Tokat ili sınırları içerisinde (URL-3). Tokat ilinin dağları Karadeniz'e paralel bir şekilde uzanan sıra dağlar şeklindedir. Tokat ilinin her türlü tarım yapılabilen bereketli ovaları, ilin dört bir yanına dağılmıştır. Kazova, Omala ovası, Turhal, Niksar, Artova, Zile ve Erbaa ovaları önemli ovalarıdır. Tokat ilindeki yaylaların başlıcaları ise, Topçam, Batmantaş, Muhat ve Dumanlı yaylaları, Reşadiye'de Seleman, Bozçalı ve Kızılcaören yaylaları ile Niksar'da Çamiçi yaylasıdır.

Tokat ili florası oldukça zengin olup, ilde bulunan endemik bitki sayısı 114 adettir. Tokat İli, fauna bakımından da oldukça zengin olup, Tokat ve çevresinde yayılış gösteren deniz memelileri hariç değişik ordolara ait 53 memeli türü, 60 kuş türü, 3 kaplumbağa, 8 kertenkele ve 4 yılan türü olmak üzere toplam 15 sürüngen türü bulunmaktadır (Anonim, 2024).

2.2. Kültürel Özellikleri

Yeşilirmak havzası üzerinde bulunan Tokat, uygarlıkların merkezi olan Anadolu'da zengin doğal kaynakları, jeostratejik konumu nedeni ile beyliklerin, devletlerin imparatorlukların yaşama ve fetih alanı olmuş (Çelik, 2009), birçok devlete ve beyliğe ev sahipliği yapmış 6000 yıllık tarihî geçmişe sahip bir şehirdir. Tokat'ın yerleşim tarihi Kalkolitik çağ ile (M.Ö. 5400-3000) başlamaktadır. Milâttan önce 1750-1200 yılları arasında Hitit Dönemi ve daha sonra da sırası

ile Frigyalılar, Kimmerler, Medler, Persler, Pontus Krallığı, Roma, Bizans İmparatorluğu, Dânişmendliler, Selçuklu Dönemi, Osmanlı İmparatorluğu dönemlerini yaşamış ve Cumhuriyet'in kurulması ile Türkiye Cumhuriyeti dönemini yaşamaktadır. Tokat, Evliya Çelebi'nin "Alimler ve Şairler Şehri" diye övdüğü Mevlana'nın hayatının bir kısmını Tokat'ta geçirmekten bahtiyar olduğu, Şeyhülislam İbn-i Kemal gibi alimlerin Gazi Osman Paşa gibi komutanların, Zileli Talibi ve Ceyhuni gibi şairlerin yetiştiği, coğrafi konum itibariyle eşsiz doğal güzelliklere sahip, tarihle iç içe yaşayan bir şehirdir (URL-5).

2024 yılı TÜİK (URL-1) verilerine göre Tokat nüfusu 612.674'tür. Tokat iline bağlı mahalle sayısı 331, köy sayısı 609 ve kilometrekareye düşen insan sayısı 61'dir (URL-6). Tokat ilinin ekonomik yapısında sanayi, tarım, hayvancılık sektörü önemli rol oynamaktadır (Anonim, 2024).

3. DÜNYA VE TÜRKİYE'DE SÜS BİTKİLERİ SEKTÖRÜNÜN DURUMU

Dünyada süs bitkileri üretimi 20. yüzyıl başlarında önem kazanmaya başlamıştır. Dünya üzerinde 40'tan fazla ülkede süs bitkileri üretimi yapılmaktadır. Bu ülkeler arasında gelişmiş ülkeler olduğu gibi, pek çok gelişmekte olan ülke de yer almaktadır. Gelişmekte olan Kenya, Ekvador gibi ülkeler uygun üretim ve ucuz iş gücü olanaklarını kullanarak sektörden önemli gelir elde etmektedirler. Dünya süs bitkileri ticareti hacmi 50 milyar \$'ın üzerindedir. Süs bitkileri tüketimi özellikle yüksek satın alma gücü olan Avrupa, A.B.D., Japonya gibi pazarlarda fazladır. Ülkelere göre dünya süs bitkileri ihracatı Çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1. Ülkelere Göre Dünya Süs Bitkileri İhracatı (Değer: 1.000 \$)

	İhracatçı Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022
1	Hollanda	10.743.869	10.651.093	10.950.998	14.086.937	12.162.250
2	İtalya	1.045.612	1.007.066	1.071.102	1.437.249	1.355.359
3	Almanya	1.132.885	1.074.862	1.074.898	1.214.665	1.069.992
4	Ekvador	848.654	887.030	845.741	964.599	1.047.499
5	Kanada	423.938	476.642	498.859	681.929	740.284
6	Kenya	625.711	643.973	635.352	805.242	694.174
7	İspanya	486.695	480.991	505.493	663.683	626.308
8	Belçika	704.824	693.707	635.548	816.758	618.809
9	Çin	379.741	432.163	472.626	569.049	573.510
10	ABD	460.120	457.315	429.310	520.814	535.762
11	Kolombiya	1.477.877	1.495.636	1.431.333	1.756.097	520.259

TOKAT'TA SÜS BİTKİLERİ

12	Danimarka	492.172	456.392	484.602	552.391	493.832
13	Etiyopya	226.948	226.397	216.718	290.181	255.180
14	Tayvan	217.821	225.067	196.753	226.669	225.998
15	Polonya	225.611	254.954	259.520	281.531	212.468
16	Fransa	195.542	181.235	184.737	217.884	208.429
17	Kosta Rika	130.321	132.974	119.716	160.359	153.733
18	Portekiz	105.296	109.897	124.218	149.614	139.005
19	Türkiye	99.296	107.440	106.768	148.890	138.250
20	Tayland	134.639	132.566	98.834	122.532	133.088
	Diğerleri	2.149.545	2.220.721	2.097.125	2.293.900	2.071.937
	Toplam	22.324.792	22.348.123	22.440.251	27.961.028	23.976.126

Kaynak: (URL-7)

2022 yılı verilerine göre, dünya kesme çiçek ve saksılı bitkiler üretimi toplam 735.500 ha. alanda yapılmaktadır. Dünya süs bitkileri üretim alanlarının %77'si (570.000 ha.) Asya/Pasifik bölgesinde bulunmaktadır. Bu bölgedeki en büyük üretici ülkeler Hindistan ve Çin'dir. Dünya üzerindeki en önemli ihracatçı ülkeler sırasıyla, Hollanda, İtalya, Almanya, Ekvador ve Kanada'dır. Türkiye dünya süs bitkileri ihracatçıları içinde 19. sırada yer almaktadır (URL-7).

Süs bitkileri sektörü gelişmeye paralel olarak her yıl dış ticaret hacmini de genişleten bir sektördür. Çizelge 2'de verilen bilgilere göre süs bitkileri sektörü, yaklaşık 190 milyon dolarlık bir dış ticaret hacmi yaratmıştır. TÜİK verilerine göre Türkiye 'de süs bitkileri ithalat-ihracat verileri 5 grupta incelenmiştir.

Çizelge 2. Ürün Gruplarına Göre Süs Bitkileri Dış Ticareti(1000\$)

Ürün Gruplarına Göre Süs Bitkileri Dış Ticareti(1000\$)										
Ürün Grubu	2020		2021		2022		2023		2024	
	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat
Çiçek Soğanları	1.385	2.523	1.866	4.066	1.621	3.619	1.212	4.999	1.529	4.775
Canlı Bitkiler	32.788	29.378	49.935	35.394	50.636	32.320	48.124	48.124	50.529	49.880
Kesme Çiçek	36.780	2.861	59.447	3.294	49.498	4.040	49.306	4.946	49.667	7.680
Bitki Yaprak Dalları	9.781	505	14.578	998	13.112	771	10.470	947	10.184	1.086
Çiçek Tohumları	2.443	4.909	4.346	5.816	4.258	5.977	4.112	6.206	5.822	6.095
Toplam	83.177	40.177	130.173	49.570	119.125	46.728	113.224	63.481	117.732	69.516

Kaynak: SÜSBİR, 2025 (URL-6)

Türkiye bulunduğu coğrafyada gelişen ekonomiler ve yeniden şekillenen komşu ülkelere sahiptir. Bu bağlamda; Türk Cumhuriyetleri ve Kuzey Afrika ülkeleri hedef pazarlardır. Bu pazarları kazanmak ve genişletmek üretime ve ihracata yönelik politikalara bağlıdır. Son yıllarda Avrupa Ülkelerine de ihracat başlamıştır. Sektörün kesme çiçekten sonra ürün bazında ihraç ettiği bitkiler, Ihlamur, Akçaağaç, Meşe, Huş, Sığıladır (URL-6).

Türkiye süs bitkileri sektörü marjinal alanların değerlendirilmesi, istihdama katkı, aile işgücü ile her yaş grubunun işgücünden yararlanma, ekolojik avantajları yakalama, artan talebin karşılanması, çevre, kentleşme ve dış ticaret açığını kapatılması açısından önemli bir faaliyet kolu olarak dikkati çekmektedir. Türkiye’de süs bitkileri üretiminin başlaması 1940’lı yıllara dayanmaktadır. Önceleri İstanbul civarında ve Adalar’da başlayan çiçek üretimi daha sonra Yalova’da gelişme göstermiştir. Yalova’daki süs bitkileri yetiştiriciliği ülke genelinde önem taşımaktadır. Ülkede üretilen süs bitkilerinin önemli bir miktarı Yalova’dan sağlanmaktadır. Yalova halkının önemli bir kısmı geçimini süs bitkilerinden sağlamaktadır. Özellikle son yıllarda ise dış mekân süs bitkileri yetiştiriciliği önemli bir gelişme göstermiştir (Temel, 2011).

Dünya’da süs bitkisinin gelişimine, potansiyeline ve ekonomik değerine bağlı olarak, Türkiye’de de süs bitkileri sektörüne olan ilgi artmıştır. Bir tarım ülkesi olan Türkiye aynı zamanda binlerce çeşit farklı endemik bitki ve süs bitkisi için uygun topraklara ve iklim koşullarına sahiptir. Özel olarak yetiştirilen süs bitkilerinin yanında doğada kendi kendine yetişen birçok bitki türü de süs bitkisi olarak kullanılmak üzere kültüre alınıp üretimi yapılabilmektedir. Türkiye bitki çeşitliliği yönünden Avrupa’dan daha zengindir. Türkiye bitki çeşitliliğinde olduğu gibi endemizm oranı (%34) bakımından da dünyada önemli bir yere sahiptir. Ülkemiz bu doğal floristik zenginliğin yanı sıra değişik habitat özellikleri nedeniyle, çok değişik süs bitkisi gruplarının yetişmesine olanak sağlamaktadır. Tabiatın zengin bitki türleri daha çok dış mekân süs bitkisi, kesme çiçek ve saksı çiçeği olarak kullanılmakta olup bunların üretim aşaması daha kolay olmaktadır (Yıldızoğulları, 2020).

En fazla üretim alanına sahip olan dış mekân süs bitkileri sektörü, peyzaj tasarımı ve tarımsal üretim gibi birbirinden farklı alanları birleştiren çok sayıda mesleki disiplini de içinde barındıran geniş bir çalışma alanıdır. Bu sektör hem estetik hem de ekolojik faydalar sağlayarak sürdürülebilir şehirlerin oluşturul-

masına da katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda dış mekân süs bitkileri sektörünü katma değeri yüksek tarımsal ürünleri ile endüstriyel bir alan olarak tanımlamak da mümkündür (Yücel ve Doğan, 2025). Dış mekân süs bitkilerini takip eden kesme çiçek sektörü dünyada olduğu gibi Türkiye’de de gerek üretim gerekse ticaret hacmiyle önemli bir ekonomik faaliyet olarak gelişimini sürdürmektedir. Dünyanın her tarafında artan taleple birlikte tarım ve taşımacılık faaliyetlerinde yaşanan gelişmeler bu sektörün gelişimini hızlandırmış, kesme çiçek küresel ticarete konu önemli bir ürün özelliği kazanmıştır. Kesme çiçek sektörü yarattığı yeni iş olanakları ve ekonomiye sağladığı katkılarla özellikle gelişmekte olan ülkeler için umut vaat eden bir sektördür (Doldur, 2008). 2023 yılı itibarıyla Türkiye’nin kesme çiçek üretim sektörü, iç pazarın yanı sıra uluslararası pazarda da önemli bir büyüme kaydetmiştir. Üretim verileri, özellikle popüler çiçek türlerinin yüksek üretim alanları ve üretim miktarlarıyla dikkat çekmektedir. Karanfil, gül ve gerbera gibi çiçekler, geniş üretim alanlarına sahip olup yüksek üretim miktarlarıyla ön plana çıkarken, orkide, lale ve nergis gibi ürünler ise daha niş pazarlarda talep görmektedir. Bu çiçeklerin üretim miktarları ve çeşitliliği, 4 sektördeki dinamikleri yansıtmaktadır (Eskimez, 2025). İç mekân süs bitkileri ise Ülkemizde çiçekçilik sektörü içinde özellikle 1980’lerden sonra önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Ev ziyaretleri, kutlama günleri, hasta ziyaretleri gibi durumlarda götürülen kesme çiçeklerin yerini artık salon bitkileri almaya başlamıştır. Bunda en büyük etken salon bitkilerinin kesme çiçeklere göre daha uzun ömürlü olmalarının yanında tür ve çeşit sayısı zenginliğinin her zevke hitap edebilmesidir. Bu çeşit zenginliği aynı zamanda her bütçeye göre bitki bulma şansını arttırmaktadır (Titiz ve ark., 2000). Üretim anı giderek azalan çiçek soğanlarının ise Türkiye’de süs bitkisi olarak kullanımı, 1960 ve 1970’li yıllarda başlamış ve bu bitkiler, tarım ve peyzaj ekonomisinde önemli bir yer edinmiştir. Bu nedenle, doğadan toplanarak pazarlanan doğal süs bitkilerinin korunması ve kontrollü üretimi büyük bir önem taşımaktadır (Işıkköylü ve Ünlükaplan, 2025).

Türkiye’nin iklim, ekoloji, ulaşım ve ucuz iş gücü gibi birçok avantajı bulunmaktadır. Ancak tüm bu avantajlara rağmen ülkemizde süs bitkileri sektörü hala istenilen seviyeye ulaşamamış ve dalgalı üretim verileri sergilemektedir.

Türkiye’de süs bitkileri üretim alan ve miktarı verileri yıllar arasındaki değişimin gözlemlenebilmesi için 2021, 2022, 2023 ve 2024 yılı TUİK verileri derlenerek Çizelge 3’te verilmiştir.

Çizelge 3. Türkiye Süs Bitkileri Üretim Alanı (da) ve Üretim miktarı (adet)

Türkiye Süs Bitkileri Üretim Alanı (da)				
Faaliyet Alanı	2021	2022	2023	2024
Dış Mekân Süs Bitkileri	40.339	39.885	41.026	41.703
İç Mekân Süs Bitkileri	1.794	1.839	2.067	2.392
Kesme Çiçekler	12.652	14.665	14.706	14.707
Çiçek Soğanları	507	506	347	391
Toplam	55.292	56.865	58.146	59.193
Türkiye Süs Bitkileri Üretim Miktarı (Adet)				
Faaliyet Alanı	2021	2022	2023	2024
Dış Mekân Süs Bitkileri	519.371.192	537.962.657	525.484.719	441.107.059
İç Mekân Süs Bitkileri	53.996.047	44.530.347	156.836.952	157.710.897
Kesme Çiçekler	1.136.686.408	1.497.467.667	1.413.978.778	1.413.208.458
Çiçek Soğanları	71.703.454	72.546.322	67.448.100	20.572.900
Toplam	1.781.757.101	2.152.506.993	2.163.748.549	2.032.599.314

Kaynak: TUİK, 2024 (URL-1)

Çizelge 3’te verilen Türkiye süs bitkileri üretim alanı ve üretim miktarı bakımından 2021-2024 yılları arası TUİK verileri dikkate alınarak yapılmıştır. Buna göre dış mekân süs bitkileri ve çiçek soğanı üretim alanı miktarında dalgalanmalar gözlemlenmiştir. Dış mekân süs bitkileri üretim alanında 2022 yılında meydana gelen düşüş 2023 yılından itibaren yükselişe geçmiştir. Çiçek soğanlarında ise üretim 2021-2022 yıllarına göre yaklaşık 200 da alan düşmüştür. İç mekân süs bitkileri ve kesme çiçek üretim alanları ise her yıl düzenli olarak artmıştır. Üretim miktarlarına bakıldığında ise dış mekân süs bitkileri ve çiçek soğanlarında yıllara göre üretim miktarında çok fazla düşüş gözlemlenmiştir. İç mekân süs bitkileri üretim miktarı yıllara göre artarken kesme çiçekte bu durum yıllara göre dalgalı bir şekilde devam ettiği gözlemlenmiştir.

Bölgesel anlamda en fazla üretim Marmara, Akdeniz ve Ege Bölgesinde yapılmaktadır. Bu bölgelere ek olarak Karadeniz Bölgesi’ de süs bitkileri yetiştiriciliği için uygun iklim özelliklerine sahip ve yetiştiriciliğin yapıldığı bölgelerdendir. Özellikle Karadeniz Bölgesindeki iller içerisinde yer alan Samsun, Düzce

TOKAT'TA SÜS BİTKİLERİ

ve Tokat kentlerinin uygun iklim koşulları, nüfusu ve coğrafi konumlarının yanında nispeten daha gelişmiş bir turizm ve ulaşım altyapısına da sahip olmalarının süs bitkisi sektörünün büyüklüğü ve gelişimi üzerine çok önemli katkı yapmaktadır (Sarı ve Çelikel, 2022). 2024 yılı il bazında süs bitkileri üretimi Çizelge 4'te verilmiştir.

Çizelge 4. 2024 Yılı İl Bazında Süs Bitkileri Üretim Miktarı (da)

İller	Süs bitkileri üretim miktarı (da)	İller	Süs bitkileri üretim miktarı (da)
İzmir	17.189	Hatay	253
Sakarya	10.018	Samsun	226
Antalya	7.851	Eskişehir	190
Bursa	5.666	Elazığ	155
Yalova	5.393	Tekirdağ	147
Mersin	1.652	Burdur	141
Edirne	1.650	Denizli	119
Isparta	1.475	Giresun	75
Adana	1.361	Rize	48
Manisa	1.030	Karaman	33
Kocaeli	752	Osmaniye	30
Tokat*	712	Kastamonu	27
Düzce	583	Şanlıurfa	25
İstanbul	526	Malatya	20
Konya	476	Erzurum	17
Balıkesir	364	Kahramanmaraş	14
Ankara	346	Ordu	3
Muğla	321	Zonguldak	0.2
Aydın	302		

Kaynak: TUIK, 2024 (URL-1)

Çizelge 4'te verilen verilere göre Türkiye'de 37 ilde süs bitkileri üretimi yapılmaktadır. En fazla üretim İzmir, Sakarya, Antalya, Bursa ve Yalova illerindedir. Sakarya, Bursa, Yalova ve İstanbul iç ve dış mekân bitkileri üretiminde önemli yere sahiptir. Üretim açısından kesme çiçekte en önemli iller Antalya ve İzmir'dir. Antalya bölgesinde çoğunluğu seralarda olmak üzere yüksek kaliteli ve ihracata yönelik üretim yapılmaktadır. İl bazında üretim verilerine göre Tokat ili 12. sırada yer almaktadır. Ayrıca Tokat ili Karadeniz bölgesinde en fazla üretimin yapıldığı ildir.

4. TOKAT TARIMINDA SÜS BİTKİLERİNİN YERİ

Tokat ilinin arazi dağılımı, %35,84 tarım arazisi, %12,09 çayır-mera, %44,10 orman, %7,97 diğer araziler şeklinde sınıflandırılmıştır. İlerdeki tarım alanlarının 157.058 ha'lık kısmı kuru tarım arazisi, 110.870 ha'lık kısmı sulu tarım arazisi olarak kullanılmaktadır (Anonim, 2024). İlin ekonomisi geniş ölçüde tarıma ve tarımla ilgili sanayiye dayanmaktadır. Faal nüfusun %80'i tarım sektöründe çalışmaktadır. Tokat'ın verimli ovalarında (Kazova, Turhal, Erbaa, Niksar, Artova ve Zile ovaları) her çeşit ürün (tarla bitkileri, sebze, meyve, bağ) yetiştirilebilmektedir. Tokat için Türkiye'nin meyve bahçesi tabiri kullanılmaktadır (URL-4). İl konumundan dolayı üç farklı iklim yapısına sahip olup, turuncgiller hariç Türkiye'de yetişen bütün bitki ve ağaç türünü görmek mümkündür (Çelik Çanga ve Erdoğan, 2023). İlin iklim avantajından dolayı alüvyal malzeme bulunan yerlerde yılda birden fazla ürünün alınabilmektedir (Gök, 2020).

Tokat'ta sebzeçilik kültürü uzun yıllar öncesine dayanmakta, birçok sebze türü yetiştirilebilmektedir (Geboloğlu ve Şahin, 2020). TUİK (2024) (URL-1) verilerine göre yaklaşık 70 da alanda bağ, 119 da alanda meyve üretimi yapılmaktadır. Konumu itibarıyla bir geçit iklimine sahip olan Tokat bağcılık uygulamalarının da yaygın olarak yapıldığı en önemli yerlerden birisidir (Topçu Altıncı ve Sucu, 2023).

Görülmektedir ki; Tokat'ın geçit iklim özelliği göstermesi birçok tarım ürününün yetiştirilmesine imkân sağlamaktadır. Ancak bu avantajlar, süs bitkileri yetiştiriciliği konusunda henüz istenen/beklenen düzeyde değildir. Tokat'ta süs bitkileri sektörü, son yıllarda yükselişe geçen sektörlerdendir. Özellikle Erbaa ilçesi mikroklima özelliğiyle birçok kesme çiçek türünün yetişmesine imkân sağlamaktadır. Küçük aile işletmeleri şeklinde yapılan üretim son yıllarda valilik desteğiyle büyümeye başlamış ve Tokat süs bitkileri sektöründe özellikle kesme çiçek yetiştiriciliğinde adını duyurmayı başarmıştır.

Tokat ilinde süs bitkileri sektörünün gelişiminin gözlemlenebilmesi için 2014-2024 yılları arası üretim alanı ve üretim miktarına ait TUİK verileri Çizelge 5 ve Çizelge 6'da verilmiştir.

TOKAT'TA SÜS BİTKİLERİ

Çizelge 5. 2014-2024 Yılları Tokat İli Üretim Yapılan Yer Bazında Süs Bitkileri Üretim Miktarı

Ekilen Tür	Üretim Yapılan Yer	2014-2024 Yılları Tokat İli Üretim Yapılan Yer Bazında Süs Bitkileri Üretim Miktarı (da)										
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Karanfil (<i>Dianthus caryophyllus L.</i>)	Tokat (Erbaa)	1				1						
Glâyöl (<i>Gladiolus</i>)	Tokat (Erbaa)	30	32	40	50	40	43	68	71	95	30	30
Gerbera (<i>Gerbera jamesonii</i>)	Tokat (Erbaa)	24	24	30	40	30	32	47	82	103	351	351
Cipso (<i>Gypsophilla</i>)	Tokat (Erbaa)	47	47	52	57	52	51	66	76	57	111	111
Kasımpatı, Krizantem, (<i>Chrysanthemum</i>)	Tokat (Erbaa)	1	-	2	6	5.5	4	6	10	6	10	10
Manisa Lalesi (<i>Anemon</i>)	Tokat (Erbaa)	1	0.5									
Zambak (<i>Lilium</i>)	Tokat (Erbaa)	0.5	5	5	6	5	2					
Lisianthus (<i>Eustoma grandiflorum</i>)	Tokat (Erbaa)		1	1	1	1	1	1	26	15	35	35
Altınbaşak (<i>Solidago</i>)	Tokat (Erbaa)	10	20	25	30	20	20	15	15	5	2	2
Diğer Kesme Çiçek Ve Çiçek Koncaları	Tokat (Erbaa)	0.5	5.5	5	10	5.5	7	7	20	19	51	51
Dış Mekân Süs Bitkileri	Tokat (Merkez)	113	120	121	121	121	122	122	122	122	122	122
	Tokat (Pazar)	121	121	80	115	145	145					
Toplam		349	376	361	436	426	427	332	422	422	712	712

Kaynak: TÜİK, 2024 (URL-1)

Çizelge 5'te verilen Tokat ili son 10 yıllık TÜİK verileri incelendiği 2014 yılında 349 da alanda başlayan üretim 2024 yılında 712 da alana çıktığı gözlemlenmiştir. İl'de üretim dış mekân süs bitkileri ve kesme çiçek üretimi olarak yapılmaktadır. Kesme çiçek üretimi 590 da alanda yapılmakta olup üretimin hepsi Erbaa ilçesinde yapılmaktadır. Glâyöl (*Gladiolus*), gerbera (*Gerbera jamesonii*), cipso (*Gypsophilla*), kasımpatı, krizantem, (*Chrysanthemum*), lisianthus (*Eustoma grandiflorum*) ve altınbaşak (*Solidago*) türleri son 10 yıldır aktif olarak

üretilirken, karanfil (*Dianthus caryophyllus L.*), manisa Lalesi (*Anemon*) ve zambak (*Lilium*) türleri belirli yıllarda üretilmiş ancak daha sonraki yıllarda üretime devam edilmemiştir. Pazar ilçesinde 2019 yılına dış mekân süs bitkileri üretimi yapıldığı gözlemlenmiştir. Ancak 2019 yılından sonra dış mekân süs bitkileri üretimi sadece merkez ilçeyle sınırlı kalmıştır.

Çizelge 6. 2014-2024 Yılları Tokat ili Süs Bitkileri Üretim Miktarı (bin adet)

Ekilen Tür	Üretim Yapılan Yer	2014-2024 Yılları Tokat ili Süs Bitkileri Üretim Miktarı (bin adet)										
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Karanfil (<i>Dianthus caryophyllus L.</i>)	Tokat (Erbaa)	200				22						
Gladyöl (<i>Gladiolus</i>)	Tokat (Erbaa)	750	800	1000	1250	1000	1075	1700	1775	2375	750	750
Gerbera (<i>Gerbera jamesonii</i>)	Tokat (Erbaa)	504	504	630	840	630	672	987	1722	1545	35100	35100
Cipso (<i>Gypsophilla</i>)	Tokat (Erbaa)	4512	4512	4992	5472	4992	4896	6336	7296	5472	10497	10498
Kasımpatı, Kri-zantem, (<i>Chrysanthemum</i>)	Tokat (Erbaa)	100		250	750	687	500	750	1250	600	350	350
Manisa Lalesi (<i>Anemon</i>)	Tokat (Erbaa)	300	150									
Zambak (<i>Lilium</i>)	Tokat (Erbaa)	13	125	125	150	125	50					
Lisiant-hus (<i>Eustoma grandiflorum</i>)	Tokat (Erbaa)		100	100	100	100	100	100	2600	1125	2100	2100

TOKAT'TA SÜS BİTKİLERİ

Altınbaşak (<i>Solidago</i>)	Tokat (Erbaa)	1250	2500	3125	3750	2500	2500	1875	1875	625	108	108
Diğer Kesme Çiçek ve Çiçek Koncaları	Tokat (Erbaa)	63	825	700	1450	762	975	975	2500	2100	3090	3090
Dış Mekân Süs Bitkileri	Tokat (Merkez)	473	500	501	499	507	508	508	508	509	509	509
	Tokat (Pazar)	121	121	240	346	290	290					
Toplam		8286	10137	11663	14607	11615	11566	13231	19526	14351	52504	52505

Kaynak: TUIK, 2024 (URL-1)

Çizelge 6'da verilen bilgilere göre Tokat ili ürün adedinde de iniş-çıkışlar gözlemlenmiştir. 2023 yılından itibaren üretim alanının yaklaşık 300 da artmasıyla ürün miktarı geçmiş yıllara göre 3 katına çıktığı tespit edilmiştir. 2023 ve 2024 yıllarında Tokat ilinde 52.505.000 adet süs bitkileri üretimi yapılmıştır. En fazla ürün adedinin Gerbera (*Gerbera jamesonii*), Cipso (*Gypsophilla*), Lisianthus (*Eustoma grandiflorum*) ve Glayöl (*Gladiolus*) türlerinde olduğu gözlemlenmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Kentlerdeki insanları doğa ile buluşturan, kentsel donatı alanlarından en önemlisi kentsel açık ve yeşil alanlardır. Açık ve yeşil alanlar bu işlevlerini de barındırdıkları ve belli bir konsept dahilinde kullanılan süs bitkileri ile sağlamaktadır. Kent içi yeşil alanlarda bulunan süs bitkileri, bulunduğu çevreyi güzelleştirmekte, hava kalitesini iyileştirmekte, gürültüyü perdeleyerek engellemekte, kentsel çevrenin olumsuz etkilerini azaltmakta, yaban hayatı için barınma-beslenme ve üreme alanı oluşturmakta, günlük hayatın stresini azaltmakta, bireylerin sosyal gelişimine katkı sağlamakta, bireylere dinginlik sağlamakta, bireylere güvenli, sağlıklı, estetik dinlenme ve eğlenme alanları oluşturmakta, insanlara doğal ortamlarda sağlıklı yaşama olanağı sağlamaktadır (Çelik Çanga, 2021). Kullanıcıların bütün duyularını harekete geçiren özelliklere sahip olan süs bitkileri insanların görme, dokunma, koklama, tatma, işitme gibi duyu organları ile doğayı algılayarak doğa ile bağ kurmalarına ve böylece doğa ile iç içe olmasına olanak sağlayan önemli bitki grubudur.

Bu çalışma, Tokat ilinde süs bitkileri potansiyelinin belirlenmesi, il tarımı içerisinde süs bitkilerinin yerinin değerlendirilmesi ve ilde süs bitkilerini geliştirmeye yönelik çözüm önerilerinin oluşturulması amacıyla yapılmıştır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar aşağıda sıralanmıştır;

- Süs bitkileri, insanların beslenme ve gıda gereksinimi yerine, görsel ve ruhsal ihtiyaçlarını gideren bitkileri kapsamaktadır.

- Süs bitkileri sadece estetik gerekçeler için değil aynı zamanda çevresel, ekonomik, psikolojik ve sağlık, ekosistem hizmetleri, eğitim fırsatları ve sosyal açıdan faydaları için de değerlidir. Yaşam kalitesini artırma ve ekosistemleri desteklemedeki rolleri onları peyzaj tasarımının en önemli elemanı haline getirmekte ve süs bitkileri yetiştiriciliğinin de sektörel önemini artırmaktadır.

- Süs bitkileri yetiştiriciliği, dünyada ve Türkiye’de önemli bir tarımsal üretim faaliyeti ve aynı zamanda önemli bir sektör durumundadır.

- Süs bitkilerinin kullanım alanları çok çeşitlidir.

- İç ve dış mekânlarda kullanılan süs bitkileri, çok çeşitli işlevleri üstlenmekte, işe yararlılık düzeyleri oldukça yüksek ve çeşitlidir.

- Süs bitkileri yetiştiriciliği, tarımın diğer kolları ile yarışan bir sektör durumundadır.

- Türkiye genelinde iç mekân süs bitkileri, dış mekân süs bitkileri ve kesme çiçek yetiştiriciliği oldukça gelişmiştir.

- Türkiye doğal floristik zenginliğe ve habitat çeşitliliğine sahip olup, çok değişik süs bitkisi gruplarının yetişmesine olanak sağlamaktadır.

Çalışma konusu olan Tokat için elde edilen sonuçlara göre ise;

- Tokat ili bir geçit iklimi özelliği taşıması, ulaşımı, ekolojisi ve konum avantajları sayesinde birçok tarım ürününün yetişmesine olanak sağlamaktadır. Özellikle iklimi tarım deseninin çeşitlenmesinde ve yılda birden fazla ürün alınmasına uygundur.

- Tokat’ta tarımsal faaliyetler içerisinde meyvecilik, sebzeçilik, bağcılık oldukça gelişmiştir ve şehrin ekonomisi açısından büyük avantaj sağlamaktadır.

- Tokat’ta süs bitkileri yetiştiriciliği gelişmekte olan bir tarımsal faaliyet konumundadır.

- İlde süs bitkileri yetiştiriciliği sadece Erbaa ilçesi ile sınırlıdır.

- İlde süs bitkileri yetiştiriciliği sadece kesme çiçek grubundaki bitkilerin yetiştiriciliği ile sınırlıdır.

- Tokat ekolojisi ve tüm doğal özellikleri, iç mekân süs bitkileri, dış mekân süs bitkileri, su içi ve kıyası bitkiler, mevsimlik otsu çiçekler yetiştirmeye son derece uygundur.

• Tokat ili, özellikle geofit bitkiler başta olmak üzere floristik özellikleri bakımından çok zengin olup, süs bitkileri sektörüne yeni türler kazandırmak bakımından üstün özelliklere sahiptir.

Tokat ili süs bitkileri yetiştiriciliği bakımından birçok avantaja sahip olmasına rağmen bu alanda yeterince gelişmemiş, ancak gelişmekte olan ve son yıllarda adını duyurmaya başlayan bir durum sergilemektedir. İlin bu konuda hak ettiği konuma gelebilmesi için öncelikle bütün paydaşlar açısından bu konunun ele alınması, sorunların il/ilçe bazında tespit edilmesi ve uygulamaya yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesi gereklidir. Bu gereklilikle Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Süs Bitkileri Islahı ve Yetiştiriciliği Anabilim Dalı tarafından yürütülen bir çalışma bulunmaktadır. Çalışma sonucunda, Tokat'ta süs bitkileri üretiminin hem tüm ilçelere yaygınlaştırılmasına yönelik hem de farklı kullanım alanlarına sahip olan süs bitkilerinin üretimi konusunda somut verilere dayalı uygulanabilir bilgilere ulaşılabilmektedir.

İlde bu sektörün gelişmesinde, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Süs Bitkileri Islahı ve Yetiştiriciliği Anabilim Dalı tarafından yürütülen çalışma ve araştırmaların önemli katkıları bulunmaktadır. Bu kapsamda; *Gerbera spp* (gerbera), *Matthiola incana* (şebboy), *Freesia spp* (frezya), *Helianthus annuus* (süs ayçiçeği), *Tulipa spp* (lale), *Lilium spp* (zambak), *Dahlia spp* (yıldız çiçeği), *Lisianthus spp* (lisyantus), *Rosa spp* (gül), *Lavandula angustifolia* (lavanta), *Celosia spp* (horoz ibiği), *Brassica oleracea* (süs lahanası), *Hydrangea macrophylla* (ortanca) gibi bitkiler ile ilgili yapılan çalışmalar, hem ürün çeşitliliğini üreticilere tanıtmak, yöreye kazandırmak hem de üretim tekniklerini öğretmek bakımından etkili olacaktır. Benzer çalışmaların çoğaltılması ilde süs bitkileri yetiştiriciliğinin gelişmesini destekleyecek faaliyetlerdir.

Bu kapsamda olmak üzere, Tokat florasındaki özellikle geofit bitkiler başta olmak üzere doğal örtüdeki bitkilerin kültüre alınması, üreticilere tanıtılması ve ekonomik değere sahip bitkiler olarak sektöre kazandırılması gerekmektedir. Bu amaçla Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Süs Bitkileri Islahı ve Yetiştiriciliği Anabilim Dalı tarafından yürütülen çalışma kapsamında Tokat florasından geofit bitkiler toplanmıştır. Toplanan bu geofitler; *Crocus spp.* (Çiğdem), *Colchicum spp.* (Acı çiğdem), *Galanthus spp.* (Kardelen), *Cyclamen spp.* (Siklamen), *Scilla spp.* (Sümbülcük), *Ornithogalum spp.* (Yıldız çiçeği), *Corydalis spp.* (Kazgagası), *İris spp.* (Süsen), *Orc-his mascula* (Türk Salebi), *Orchis olbiensis* (Orkide), *Himantoglossum hircinum*

(Orkide-Keşkeşçiçeği), *Primula spp.* (Çuha çiçeği), *Lilium akkusianum* R. Gamperle (Mis-Akkuş Zambağı), *Tulipa spp.* (Lale), *Muscari aucheri* (Boiss.) (Gök müşkürüm), *Muscari armenacum* (Dağ sümbülü), *Peonia spp.* (Şakayık), *Leucojum aestivum* (Göl soğanı), *Dactylorhiza romana* (Seb.) Soó subsp. *romana* (Orkide), *Dactylorhiza Sambucina* (Orkide), *Ophrys oestifera* Bieb. subsp. *oestifera* (Orkide-Sinek salebi), *Ophrys apifera* (Arı orkidesi), *Orchis coriophora* (Su Salebi), *Cephalanthera damasonium* (Orkide-Ormankuşcuğu), *Fritillaria pinardii* (Mahcup lale), *Arum spp.* (Yı lanyastığı), *Gagae spp.* (Tüylü yıldız) bitkileridir. Konu ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

İlde, süs bitkileri yetiştiriciliği konusunda AR-GE çalışmalarına ağırlık verilmeli, kadın ve genç girişimciler desteklenmeli, üreticilere modern seraların kurulması, bitkilerde bakım, hasat vb konularda uzman kişi ve kurumlarca teknik bilgi ve destek verilmeli, bu alanda çalışacak ara eleman yetiştirilmelidir. Ayrıca, üreticilerin üretimde ve pazarlamada karşılaşılabileceği sorunlar hakkındaki kaygılarının giderilmesi, daha fazla üretime yönelmeleri sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Anonim (2024). Tokat İli 2023 Yılı Çevre Durum Raporu.
- Aksu, Z. A. (2020). *Mersin İlindeki Süs Bitkileri Sektörünün Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Siirt Üniversitesi.
- Balel, E. M.-Çelik Çanga, A. (2023). Evaluation of Sivas City Selçuklu Park in Terms of Plant Design Principles. *International Journal of Landscape Architecture Research*. 7(2), 152-169.
- Baykan Sarıoğlu, N. (2021). *Samsun İlinde Süs Bitkileri Yetiştiriciliğinin Sosyoekonomik Özellikleri, Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi). Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Cengiz, R. (2024). *Elazığ İlinde Tarla Koşullarında Yetiştirilen Nergis Çiçeğine (Narcissus spp.) Farklı Sıvı Gübre Uygulamalarının Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Bingöl Üniversitesi.
- Coşkun, İ. (2021). *Bazı Mevsimlik Çiçeklerin Kesme Çiçek Olarak Kullanılma Potansiyellerinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Osmangazi Üniversitesi.
- Çelik Çanga, A.-Erdoğan, S. (2023). Tarım Turizmi Potansiyeli Açısından Tokat, Kübra Yazıcı (Ed.). *Peyzaj ve Kentler 2023 Çalışmaları içinde* (s. 335-364). İksad Publishing House.
- Çelik Çanga, A. (2021). Şifalı Bahçeler İçin Peyzaj Planlama İlkeleri. Sertaç Güngör (Ed.) *Mimarlık Planlama ve Tasarım Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler – I içinde* (81-100) Gece Kitaplığı.
- Çelik A. (2009). *Tokat'ın Kentsel Donatı Alanları Kırsal Çevre Yılığ*. Kırsal Çevre Yılığ. 27-43.
- Doldur, Hüsnüye (2008), Kesme çiçek üretimi ve Ticareti, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi*, sayı:16, 26-45.
- Eskimez, İlknur (2025), *Zambak (Lilium Spp.)'In Soğan Pulları ile Çoğaltılması*, (Doktora Tezi), Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi.
- Geboloğlu, Naif-Şahin Sezer, Türkiye Sebzeçiliğinde Tokat'ın Yeri, *Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 8(sp1), 203-207, 2020.
- Gezer, Rukiye-Türkoğlu, N-Özrenk, Koray (2022), Covid-19 Sonrası Siirt İl Merkezi Kesme Çiçek Perakendeciliği” *Uluslararası Anadolu Ziraat Mühendisliği Bilimleri Dergisi*, 4(2), 54-62, 2022.
- Gök, Mesut (2020), *Beşeri ve İktisadi coğrafya Açısından Tokat İli Tarımı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, İksad Publishing House.
- Işıkköylü, Begüm-Ünlükaplan, Yüksel (2025). Doğal Soğanlı Bitki Türlerinin Ekoturizmdeki Rolü: Adana İli Örneği, *Bahçe Dergisi* 54 (Özel Sayı 1), 238-248.
- Larson Michael J- Kreitzer, Mary Jo (2004). Healing by design: Healing gardens and therapeutic landscapes, *Implications*, 2(10), pp, 1-6.
- Onay, Hatice Aslı (2008). *Türkiye’de Süs Bitkileri Sektörünün Üretim ve Yapısal Sorunları ve Önerileri*, (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Sarı, Ömer-Celikel, Fisun Gürsel (2022). Karadeniz Bölgesinin İller Düzeyinde Süs Bitkileri Üretimini İncelenmesi, *International Journal of Life Sciences and Biotechnology*, 5(1), 436-458.

- Temel, Mükremin (2011). *Yalova'da Süs Bitkileri İşletmelerinin Yapısı, Üretim Olanakları, Sorunları ve Çözüm Önerileri* (Yüksek Lisans Tezi). Namık Kemal Üniversitesi.
- Titiz, Savaş-Çakıroğlu, Nuran-Birişçi Yıldırım, Tanay-Çakmak, Sevilay (2000), Süs Bitkileri Üretim ve Ticaretinde Gelişmeler, *V. Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi*, 17-21 Ocak 2000, Cilt II, 719-726.
- Topcu Altıncı, Neval, & Sucu, Seda. (2023). Tokat İli Bağcılığa Genel Bir Bakış. In Bilge Gözener & Esen Oruç (Eds.), *Ekolojik, ekonomik, sosyolojik ve teknik yönleriyle kırsal alan ve tarım* (ss. 345–360). İksad Publishing House.
- Ulrich, Roger S. (1999). Effects of gardens on health outcomes: Theory and research. In C. Cooper-Marcus & M. Barnes (Ed.), *Healing gardens: Therapeutic benefits and design recommendations* (pp. 27–85). John Wiley & Sons.
- Ulrich, Roger S., & Parsons, Russ. (1992). Influences of passive experiences with plants on individual well-being and health. In D. Relf (Ed.), *The role of horticulture in human well-being and social development* (pp. 93–105). Timber Press.
- Ünsal, Tuğçe. (2022). Gerbera (*Gerbera Jamesonii*) Yetiştiriciliğinin Önemi: Tokat Erbaa İlçesi Örneği. In Kübra Yazıcı & Hülya Doğan (Ed.), *Tarım bilimleri alanında multidisipliner güncel yaklaşımlar* (ss. 99–114). İksad Publishing House.
- Ünsal, Tuğçe, Çelik, Aysun, & Kılınç, Zeynep. (2024). Kaz Gölü Florasında Bulunan Endemik Bitkilerin Peyzajda Kullanım Olanakları. In Nihat Yeşilayer, Halil Erdem, Ekrem Buhan, & Aysel Ergün (Eds.), *Doğa Temelli Çözümler ve Tarım-I* (ss. 355–390). İksad Publishing House.
- Yıldızoğulları, Necla. (2020). Süs Bitkileri Potansiyelinin Belirlenmesi: Şanlıurfa Örneği (Yüksek lisans tezi). Harran Üniversitesi.
- Yücel, Gül, & Doğan, Yusuf Evren. (2025). Türkiye ve Almanya'da Süs Bitkileri (Dış Mekân) Sektöründe Yardımcı Personel İstihdamı Sorunlarının Karşılaştırmalı Analizi. *Bahçe Dergisi*, 54(Özel Sayı 1), 280–285.
- URL-1: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Bitkisel Üretim İstatistikleri, 2024. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr> Erişim Tarihi: 20.04.2025.
- URL-2: <http://www.tokat.gov.tr/tokat-tarim-toprak-ve-turizm> Erişim Tarihi: 24.04.2025.
- URL-3: <https://tokatto.org.tr/tokat-hakkinda/> Erişim Tarihi: 24.04.2025.
- URL-4: https://www.cografya.gen.tr/tr/tokat/ekonomi.html#google_vignette Erişim Tarihi: 28.04.2025. URL-5: <https://tokat.ktb.gov.tr/tr-60574/genel-bilgiler.html> Erişim Tarihi: 20.04.2025.
- URL-6: Süs Bitkileri Üreticileri Alt Birliği (SÜSBİR), “Süs Bitkileri Sektör Raporu Süs Bitkileri Sektör Raporu 2025” <https://www.susbir.org.tr/belgeler/raporlar/sus-bir-sektor-raporu-2025.pdf> Erişim Tarihi: 25.04.2025.
- URL-7: Orta Anadolu Süs Bitkileri ve Mamulleri İhracatçıları Birliği, “Dünya Süs Bitkileri Sektörü Raporu 2023” <http://www.susbitkileri.org.tr/images/d/library/c996523c-2367-42e9-9b91-b0e5d48e4a60.pdf> Erişim Tarihi: 03.05.2025.